
УДК: 373.2

Жунусова Ж.

Жунусова Жаркынай – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ

МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ КУРАКТАГЫ БАЛДАРДЫН ФАНТАЗИЯСЫН ӨНҮКТҮРҮҮ

РАЗВИТИЕ ВОООБРАЖЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

DEVELOPMENT OF IMAGINATION IN PRESCHOOL CHILDREN

Аннотация: Макалада мектепке чейинки курактагы балдардын фантазиясын өнүктүрүү өзгөчөлүктөрү, адамдын жашоосундагы фантазиянын функциялары жана мааниси каралат. Фантазияны өнүктүрүү жолдору. Бала бакчаларды окуу-таануу ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө сөзсүз фантазия жогорулатуу боюнча атайын көнүгүүлөрдү аткаруу зарылчылыгы белгиленди.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности развития фантазии детей дошкольного возраста, функции и значение фантазии в жизни человека. Способы развития воображения. При проведении учебно-познавательной деятельности в детских садах обязательно отмечена необходимость выполнения специальных упражнений по повышению фантазии.

Abstract: The article discusses the features of the development of fantasy in preschool children, the functions and significance of fantasy in human life. Ways to develop imagination. When conducting educational and cognitive activities in kindergartens, the need to perform special exercises to increase imagination is necessarily noted.

Ачкыч сөздөр: элестетүү, фантазия, инсан, өнүгүү.

Ключевые слова: воображение, воображение, личность, развитие.

Key words: imagination, imagination, personality, development.

Баланын ички жашоосу фантазияларда, кыялдарда жана оюндарда өтөт. Балдар эки дүйнөдө жашайт деп айтууга болот. Баланын элестүү дүйнөсү -бул жомоктор, кыялдар, өз образдары жана аңгемелер дүйнөсү, анда ар кандай каармандар жашайт, өзгөчө окуялар ойнотулат, мында "автор" өзү көп учурда баатырдын ролун аткарат [3, 139-б.].

Фантазия жана оюн аркылуу бала чоңдор дүйнөсүн, анын түзүлүшүнүн, тартибинин, социалдык ролдорунун жана адамдардын өз ара мамилелеринин татаалдыгы менен өздөштүрөт. Өзүн аскер учкучу, командир катары элестетип, ал өз баатырларынын иш - аракетинде (азырынча фантазияда болсун) "жашап турат" – алардын мүнөздөрү, иш - аракеттери, баатырдыгы жана асылдыгы [3, 142-б.].

Элестетүү - колдо бар элестерди өзгөртүп түзүү жолу менен предметтин образын, кырдаалды түзүүнүн психикалык процесси. Фантазиянын сүрөттөрү дайыма чындыкка дал келбейт; аларда фантазиянын, фантастиканын элементтери бар. Эгерде элестетүү аң-сезимге чындыгында эч нерсе же аз нерсе дал келген сүрөттөрдү тартса, анда ал фантазиянын атын алып жүрөт. Эгер элестетүү келечекке бурулса, анда ал кыял деп аталат. Элестетүү процесси ар дайым башка эки психикалык процесс – эс тутум жана ой жүгүртүү менен ажырагыс байланышта жүрөт [1, 180-бет].

Элестетүү функциялары:

- чындыктын каймана чагылдырылышы;
- эмоционалдык абалды жөнгө салуу;
- таанып-билүү процесстерин жана адамдын абалын өзүм билемдик менен жөнгө салуу;
- ички иш-аракеттер планын түзүү.

Элестетүү болушу мүмкүн:

○Кайра түзүү - б.а. окулган китептерден же уккан окуялардан келип чыккан сүрөттөр кайра жаралат. Башкача айтканда, бала эмне жөнүндө окуганын же укканын элестетип, элестетет.

○Чыгармачылык – б.а. окуганга, укканга, көргөнгө таянбай элестетүүдө образдар жаралат. Башкача айтканда, бала өз ой жүгүртүүсү менен окуяларды жана образдарды өз алдынча жаратат. Дал ушул фантазия андан ары өнүгүүгө муктаж.

○Башкарылбаган, ал дагы "жапайы элестетүү", "жок - сакталган фантазия"деп аталат. Бул учурда бала эч кандай ырааттуулук жана логика менен байланышпаган окуяларды жаратат. Башкача айтканда, мындай фантазияга ээ болгон бала дайыма бир нерсени кыялданып, ушундай болгонун айтат.

Мектепке чейинки куракта баланын өзгөчө ички позициясы пайда болуп, элестетүү өз алдынча процесс болуп калат. Элестетүү ар кандай формада өнүгүп жаткандыгын эске алуу менен ишмер - жанылыктар, бала кезинде эң жемиштүү оюн жана сүрөт тартуу болуп саналат [2, 22-бет].

Мектепке чейинки курактагы балдардын фантазиясын өнүктүрүү жолдору:

- Чыгармачылык иштин бардык түрлөрү (сүрөт тартуу, скульптура, конструкциялоо ж.б.). Бул үчүн, жок транспорттун түрүн же адаттан тыш үйдү ойлоп табууну жана тартууну сунуштаңыз жана Чиймеде жок болгон пластилинден жасалган кошумча де - белдер менен чиймени толуктаңыз.

- Жомоктор баланын фантазиясын өнүктүрүү үчүн эң сонун каражат. Сиз жомокту белгилүү бир эпизодго чейин окуп, андан кийин балага анын аягы менен келүүгө болот. Бала үчүн жомок жазууга жана ага иллюстрация тартууга аракет кылыңыз [4, 142-б.].

- Дидактикалык оюндар. Оюндардын мисалдары: "ассоциациялар" - бала ар кандай тирүү жан менен өзүн - өзү бириктирип, эмне үчүн сиз экениңизди түшүндүрөт – согушкан жаныбар же куш аны кызыктырды;" жок жаныбар " - жок нерсени, мисалы, жок жаныбарды, өсүмдүктү тартуу. Ымыркай ага ысым ойлоп таап, ал жөнүндө окуяны айтып берсин;

- "Сыйкырдуу окуя" – бири-бирине байланышпаган үч нерсе жөнүндө, мисалы: куурчак, үй, токой;" чийилген фигуралар " - мисалы, тегерек, чарчы, үч бурчтук. Бала толуктап бүткөндөн кийин, андан эмне болгонун сураңыз болот. Кагаз бетине боекту блокко тамызыңыз жана балага блоттун сүрөтүн ойлоп табууга чакыруу.

Фантазиянын негизин элестетүү түзөт. Элестетүүдөн кийин ар түрдүү комбинациялоо жана кайрадан комбинациялоо орун алат. Бул процесстердин өзөгүндө диссоциация (анализ) жана ассоциация (синтез) камтылат. Бирок, ушуну менен эле фантазия толугу менен бүтпөйт. Фантазия кандайдыр бир

образды, үлгүнү пайда кылуу менен аяктайт. Ошентип, жомок дагы, эпостордо, элдик көркөм чыгармалар дагы баатырлардын болуп көрбөгөндөй күч-кубаттарын жана эрдигин көрсөтүү орун алган.

Китеп окуу. Бала сыйкырдуу токойго же ээн аралга түшүп калса эмне кылат деп ойлонууну сунуштоо. Ал жерде кандай жаныбарларды жолуктурмак, ал жерде кандай мөмө-жемиштер өсө алмак.

Кум менен оюндар чыгармачыл кыялдануу өнүктүрүүгө жардам берет жана көз карандысыз жаңы сүрөттөрдү түзүү үчүн негизги болуп саналат.

Диенеш блоктору, Кюизинер таякчалары менен оюндар.

Баланын фантазиясына кошулуу аны жакшыраак түшүнүүгө гана эмес, коркуу жана башка эмоционалдык көйгөйлөр менен күрөшүүгө жардам берет [1;2].

Өнүккөн элестетүү-бул баланын келечекте ийгиликтүү болушунун ачкычы. Демек, өнүккөн элестетүү сапат оңой үйрөнүүгө, илимий, жаратман долбоорлор менен алектенүүгө, татаал кырдаалдарда чечим табууга жардам берет. Бай элестетүү баланын инсандыгын калыптандырат, аны искусство жана техника дүйнөсүнө киргизет.

Адабияттар:

1. Портнягина, И. В. Особенности развития воображения детей дошкольного возраста в детском саду / И. В. Портнягина, Т. В. Евдокарлова // Современное образование: традиции и инновации. – 2019. – № 2. – С. 95-97.

2. Царегородцева, Е. А. Возможности творческой развивающей среды детского сада в формировании способов творческого воображения дошкольников / Е. А. Царегородцева, Д. В. Владыкин // Педагогика современности. – 2021. – № 1(22). – С. 61-65.

3. Корюкина, А. С. Социально-педагогическая работа по развитию творческого воображения в детском саду / А. С. Корюкина, Е. В. Алексеева // Социально-педагогическое сопровождение личности в социуме: история, теория, практика : Материалы Межрегиональной научно-практической конференции, Йошкар-Ола, 28 февраля 2013 года. – Йошкар-Ола: Марийский государственный университет, 2013. – С. 137-140. – EDN VRFDRD.

4. Серебрякова, Н. А. Возможности применения голосовых помощников в дошкольном образовании / Н. А. Серебрякова // Шаг в науку : Материалы XIV Региональной научно-практической конференции студентов и магистрантов ИФМИТО НГПУ, Новосибирск, 24–28 апреля 2023 года. – Новосибирск: Новосибирский государственный педагогический университет, 2023. – С. 275-277

5. Сулайманова, Р. Т. Средства формирования культурной компетенции и важность учебно воспитательного процесса в современном медиа образовании / Р. Т. Сулайманова // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2017. – № 4. – С. 339-342.